

Ciril Zlobec

FRUSTRIRANOST V VELIKEM JEZERU MEDITERANA

Tokratna rubrika *Naš daljni bližnji svet* je precej obsežna in raznolika. Vanjo smo, uvodoma, uvrstili zadnjega Nobelovca za literaturo, irskega pesnika Seamusa Heaneyja v prevodu in s spremno besedo Cirila Berglesa. Zapise o Pieru Paolu Pasoliniju iz prejšnje številke (11–12, 1995) sklepamo z razpravo Nemca Petra Kammererja, profesorja na univerzi v Urbino, ki ob tako kontroverzni osebnosti, kot je bil v italijanski literaturi, filmu in politiki P.P.Pasolini, razpreda o nekaterih ustvarjalnih temah, ki postajajo spet nadvse zanimive in so po svoje bolj ali manj značilne prav za naš čas, za slogovno obdobje postmodernizma, za razmerje med tradicijo in modernim, za soodvisnost med njima, za navzočnost politične misli v literaturi in za morebitni vpliv literature na politiko. Referat je na reprezentativnem mednarodnem simpoziju o P.P.P. v Villi Manin pri Passarianu v Furlaniji (oktobra lani) zbudil veliko zanimanje. Zadnji trije prispevki pa so z Mednarodnega kongresa na tržaški univerzi (1.–3. decembra) na temo *Dve obali Sredozemlja* in s podnaslovom: *Medsebojne podobe*.

Tridnevna razprava je bila zgledno informativna, pričevanjsko bogata, umeščena v naš sedanji trenutek svetovne in »sredozemske« politike, kulture in socialnih razmer. Zastopane so bile resnično vse dežele, ki se tako ali drugače »ogledujejo« v Mediteranu: Italija, Francija, Španija, vse države severne Afrike, Malta, Ciper, Turčija, Izrael, Libanon, Grčija, (posredno celo Srbija), Hrvaška in Slovenija. Večina razpravljalcev se je ukvarjala z iskanjem in poskusi opredelitve nacionalnih identitet na tem prostoru, hkrati pa tudi z vprašanjem morebitne skupne identitete celotnega mediteranskega prostora, mediteranske civilizacije. Če slišano in prebrano na tem kongresu projiciram tudi skozi svoja občutja, bi moral zapisati, da se je kot najbolj skupna poteza pokazala predvsem neka duhovna frustriranost, ki je bolj ali manj značilna za vse te narode in njihovo kulturo. Ta identiteta, s katero se vsi tako glasno ponašamo, hkrati pa nismo vanjo skoraj nikoli docela prepričani, je še najbolj »mediteranska« prav v svoji frustracijski obliki, v največkrat nekritični razpetosti med tradicijo in modernostjo, med zgodovino in sedanostjo, med mitom in resničnostjo, tako rekoč do zadnjega vlakna prepojena z nezdravljivo nostalgijo po »dobrih starih časih«, ko je bil Mediteran popek sveta, zibelka civilizacij, verstev, kultur, trgovine, pa tudi najstrašnejših vojn seveda, ki pa so vse hotele biti »svete« ali vsaj zgodovinsko upravičene.

V stiski je ves islamski svet tega območja, ki bi versko rad ostal bolj ali manj ortodoksen, hkrati pa mu je, na ravni praktičnega življenja, kot tudi politike, znanosti in tehnologije, edini vzor Zahod. In v življenju narodov in držav se dogaja

isto kot v življenju posameznika: če tistega, kar te privlači, ne dosežeš, ga zasovražiš. In prav to v dobršni meri označuje odnose med mediteranskimi državami.

Poleg tega pa se »velika« politika, ki uravnava današnji svet, vse bolj seli na oceanska prostranstva, na Atlantik in na Pacifik, v obeh primerih s središčno vlogo ZDA, v Evropi sami pa je tudi vpliv Severa močnejši od Juga, in tudi tu se nič zares pomembnega ne zgodi brez Amerike. Gospodarstvo je močnejše od kulture, tudi od drugih vrednot, vključno z zavestjo o pripadnosti svojemu narodu. Vsaj praviloma.

Ta občutek svojevrstne ogroženosti mediteranskih narodov in ljudstev nikakor ne krepi, kot se zdi, sodelovanja in prijateljstva med njimi, morda tudi zaradi nenaravno, »nepraktično« poudarjene skrbi pri iskanju in ohranjanju lastne identitete. Izrazit primer v tem pogledu je Izrael, v katerem se nova kolektivna identiteta oblikuje celo pod pritiskom države, njene državne ideologije, verske pripadnosti in še česa, kar nima, formalno gledano, nič skupnega z demokracijo. Vendar je Izrael fenomen zase. Ljudje zavestno in večinoma prepričani o zgodovinskem smislu in vsakdanji koristi sprejemajo takšno usmeritev države in v njej ne vidijo omejevanja ne svobode ne demokracije. Zelo zanimiv primer je Turčija, ki je in ni Evropa, ki je in ni Mediteran. Prav zato sem v to rubriko vključil pričevanje mlade turške intelektualke, novinarko, ki s preprosto besedo in mislijo veliko pove o sebi in svoji deželi. Skratka: pojem preživetja tako v bogati kot tudi v najbolj siromašni državi ni več samo socialno ali celo samo eksistenčno vprašanje, ampak tudi vprašanje smisla o lastnem in skupnem obstoju v prostoru in času, ki sta nama usojena. V našem primeru Mediteran, niekoč ves svet, zdaj vse bolj le še veliko jezero.

TEŽAVNO PRIJATELJSTVO

Naslov tega mojega prispevka, *Težavno prijateljstvo*, bi se utegnil zdeti zunaj konteksta, zunaj tematike tega srečanja. To razmišljanje, in zaradi tega se opravičujem, ne poskuša biti niti literarno niti zgodovinsko in niti sociološko ali psihološko, temveč nekaj vmes. Takšen naslov mi je najbrž narekovalo določeno trenutno razpoloženje, priklicalo ga je iz moje podzavesti najbrž prav zato, ker sem z vso vztrajnostjo iskal način, kako bi se lahko pošteno, brez politične retorike ali literarnih ekshibicij, dokopal do samega jedra: do naše »medsebojne podobe«. S kom in na kakšni ravni sem sploh sposoben dojeti kakršnokoli podobo, ki smo si jo ustvarili drug o drugem. Najbrž ne z najbolj oddaljenimi, ampak, če že, s sosedi, s tistimi, s katerimi se prepletajo moja osebna znanstva, moje življenje, moje delo, z nardoma torej, izmed katerih enemu pripadam, z drugim pa komuniciram. Edine medsebojne podobe, ki mi zdaj stopajo pred oči, so podobe, ki jih ta trenutek drug o drugem imamo Slovenci in Italijani. In te podobe, na ravni odnosov med državama, se mi ta trenutek kažejo v precej zamegljeni obliki, toda moj spomin in moje številne izkušnje v prejšnjih desetletjih bi jih radi videli drugačne, domala sijoče od zgledega, ohrabrujočega prijateljstva. Morda se je prav zato vrnil v mojo podzavest ta dvoumni naslov: *Težavno prijateljstvo*.